

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2392

Vragen van het lid **Ellemeet** (GroenLinks) aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over *het bericht «Strijd tegen onderbetalende gemeenten in de thuiszorg»* (ingezonden 16 mei 2018).

Antwoord van Minister **De Jonge** (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) (ontvangen 12 juni 2018).

Vraag 1

Kent u het bericht «Strijd tegen onderbetalende gemeenten in de thuiszorg»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Hoe verklaart u de stelling van de journalist dat vrijwel geen enkele gemeente fatsoenlijke tarieven betaalt voor de thuiszorg, terwijl uw ministerie aangeeft dat «het aantal gevallen waarbij tot op heden is vastgesteld dat het tarief onjuist is vastgesteld zeer beperkt is»?

Antwoord 2

Het oordeel over de toereikendheid van lokale tarieven vergt zorgvuldig onderzoek naar de kostenopbouw voor de specifiek gecontracteerde diensten. Dat is het uitgangspunt van het Besluit reële prijs: gemeenten dienen lokaal in kaart te brengen met welke kosten aanbieders op grond van de gestelde gemeentelijke kwaliteitseisen te maken hebben en daar hun tarief op te baseren. Aldus wordt een reële prijs voor de te leveren diensten gewaarborgd.

Door sociale partners, VNG en VWS is een regiegroep monitoring ingericht die als taak heeft om de zorgvuldige implementatie van het Besluit reële prijs door gemeenten en aanbieders te bevorderen. Onder meer door het gezamenlijk volgen van die implementatie en het ontwikkelen van ondersteunende producten, zoals communicatie en een rekentool. Eén van de taken van de regiegroep is het zorgvuldig onderzoeken van (onderbouwde) signalen van de zijde van aanbieders en gemeenten die duiden op het (mogelijk) onjuist toepassen van het besluit. Tijdens het Algemeen Overleg Wmo / Mantelzorg /

¹ NRC, 27 april 2018; <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/04/27/strijd-tegen-onderbetalende-gemeenten-in-de-thuiszorg-a1601148>

Hulpmiddelenbeleid op 15 maart heb ik aangegeven dat er tot dat moment 7 signalen van een vermeende onjuiste toepassing van het Besluit Reële prijs waren onderzocht vanuit de regiegroep. Inmiddels zijn daar enkele nieuwe signalen bij gekomen. Daarmee zijn tot op heden in totaal 13 signalen, met de hiervoor benoemde zorgvuldigheid, onderzocht. Deze signalen hadden betrekking op 27 gemeenten.

Uit de onderzoeksbevindingen komt een genuanceerd beeld naar voren. Voor vrijwel alle onderzochte gemeenten is gebleken dat men ten behoeve van de tariefstelling aan de slag is gegaan met de vereisten vanuit het Besluit reële prijs. Voor een aantal meldingen is geconstateerd dat, in afwijking van de signalen, door gemeenten volledig is voldaan aan vereisten vanuit het Besluit reële prijs. Voor een aantal andere meldingen is vastgesteld dat door gemeenten nog niet volledig is voldaan aan de vereisten vanuit het Besluit reële prijs. Constatering ten aanzien van deze meldingen was meestal dat sommige kostenelementen, zoals in kaart gebracht door gemeenten, onvoldoende waren onderbouwd. In deze gevallen is nog niet vastgesteld dat het tarief ontoereikend zou zijn.

Ik heb de betreffende gemeenten en aanbieders naar aanleiding van deze onderzoeksbevindingen verzocht in nader overleg te bepalen hoe alsnog goed invulling kan worden gegeven aan het Besluit reële prijs.

In het artikel, waarnaar in vraag 1 verwezen wordt, wordt nu gesteld dat 250 gemeenten te lage tarieven hanteren omdat de tarieven in deze gemeenten lager dan 25 euro zijn.

De opzet van de vergelijking uit het artikel verzet zich tegen het belangrijkste uitgangspunt van het Besluit reële prijs: lokaal maatwerk in de tariefbepaling door een zorgvuldig onderzoek naar de lokale kostenopbouw. De gehanteerde ondergrens van 25 euro wordt ook niet verder inhoudelijk onderbouwd.

Alvorens conclusies te kunnen trekken, dient in de specifieke situatie onderzoek te worden gedaan. Om die reden is ook een regiegroep ingericht en is in goed overleg met betrokkene partijen een werkwijze ingericht waarin dit uitgangspunt van zorgvuldig (lokaal) feitenonderzoek, alvorens conclusies te trekken, centraal staat. De conclusie in het artikel strookt niet met het beeld dat ik thans heb vanuit de onderzoeken die tot op heden hebben plaatsgevonden vanuit de regiegroep monitoring reële prijs. Op basis van mijn huidige inzicht kan ik de conclusie in het NRC-artikel niet onderschrijven.

Voor een goed begrip zet ik hierna uiteen wat sociale partners wanneer hebben afgesproken en welke gevolgen dat voor de gemeentelijke tarieven heeft. Daarbij ga ik ook kort in op het onderhandelingsakkoord dat sociale partners recent hebben gesloten over een nieuwe cao Verpleeg- en Verzorgingshuizen en Thuiszorg voor 2018 en 2019.

De cao-afspraken over de invoering van de nieuwe loonschaal is door de sociale partners op 29 maart jl. aangemeld bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Bij de aanmelding van de cao-afspraken is tevens een verzoek tot algemeen verbindend verklaring ingediend bij het ministerie. De cao-afspraken over de nieuwe loonschaal is op 7 mei jl. algemeen verbindend verklaard. Dat betekent dat de nieuwe loonschaal op basis van de cao-afspraken per 1 april jl. toegepast dient te worden door leden van de betrokken sociale partners en per 7 mei jl. ook dient te worden toegepast door overige (niet-gebonden) aanbieders van huishoudelijke hulp in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning.

Doordat de cao-afspraken over de invoering van de nieuwe loonschaal eerst op 29 maart jl. is aangemeld bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het besluit over de algemeen verbindend verklaring eerst op 7 mei jl. is genomen, kan van gemeenten niet verwacht worden dat zij voor 1 april de tarieven hadden aangepast.

Sociale partners hebben dit bij het afsluiten van de cao-afspraken reeds voorzien en in verband hiermee een uitgebreide inwerkingtredingbepaling opgenomen. Deze inwerkingtredingbepaling komt er op neer dat aanbieders de uitbetaling conform de nieuwe loonschaal kunnen opschorten tot (a) 1 januari 2019 of (b) tot het moment dat er met de gemeente overeenstemming over de doorvertaling van de nieuwe loonschaal naar de gemeentelijke tarieven is bereikt (als dit moment voor 1 januari 2019 ligt). Op die manier wordt in de cao tijd gecreëerd voor gemeenten en aanbieders om tot afspraken te komen over de aanpassing van tarieven naar aanleiding van de invoering van de nieuwe loonschaal.

In de meeste huidige gemeentelijke tarieven is de nieuwe loonschaal op dit moment logischerwijs nog niet vertaald. De huidige gemeentelijke tarieven kunnen hierop derhalve ook niet worden beoordeeld. Naast de afspraken over de invoering van de nieuwe loonschaal, is er door de sociale partners recent een onderhandelingsakkoord bereikt over een nieuwe cao Verpleeg- en Verzorgingshuizen en Thuiszorg voor 2018 en 2019. In dit onderhandelingsakkoord is onder andere een salarisverhoging van 4% per 1 oktober 2018 afgesproken. Het onderhandelingsakkoord moet op het moment van schrijven nog door de sociale partners ter akkoord worden voorgelegd aan hun achterbannen. Ook dit akkoord raakt aan de gemeentelijke tarieven die gemeenten hebben vastgesteld voor huishoudelijke hulp. De optelsom van de gemaakte afspraken over de invoering van de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulpen en het recent bereikte onderhandelingsakkoord over de nieuwe cao, leidt tot een gefaseerde invoering van verschillende arbeidsvoorwaardelijke afspraken in 2018 en 2019. Het is aan gemeenten en betrokken aanbieders om de komende periode in goed overleg te bepalen op welke wijze de tarieven voor 2018 (deels met terugwerkende kracht) en 2019 dienen te worden aangepast op basis van de gemaakte afspraken.

Vraag 3

Biedt de algemene maatregel van bestuur (amvb) reële prijs voldoende richtlijnen om te komen tot een reële prijs? Is het mogelijk dat gemeenten wel volledig voldoen aan de amvb, maar toch geen fatsoenlijk tarief rekenen?

Antwoord 3

Het Besluit reële prijs biedt voldoende richtlijnen te komen tot een reële prijs. De Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 verplicht gemeenten een reële prijs te hanteren. Het besluit bepaalt dat gemeenten zich bij het bepalen van de vaste prijs of de reële prijs voor een dienst dienen te baseren op de volgende kostenelementen: de kosten van de beroepskracht, redelijke overheadkosten, kosten voor niet productieve uren van de beroepskrachten als gevolg van verlof, ziekte, scholing of werkoverleg, reis en opleidingskosten, indexatie van de reële prijs voor het leveren van een dienst en overige kosten als gevolg van door de gemeente gestelde verplichtingen voor aanbieders waaronder rapportageverplichtingen en administratieve verplichtingen. In de regiegroep is in gezamenlijkheid, op basis van deze kostelementen, een rekentool ontwikkeld die door VNG en de koepels van aanbieders ter ondersteuning van een zorgvuldige implementatie aan het veld is aangeboden.

Een situatie waarin volledig is voldaan aan het Besluit reële prijs en toch geen reële prijs wordt gehanteerd, acht ik niet mogelijk. Een reële prijs hangt immers direct samen met de kostenelementen waar de gemeente het tarief op grond van het Besluit reële prijs op moet baseren. Recent is gestart met een (meerjaren)onderzoek waarmee de werking van het Besluit reële prijs wordt geëvalueerd. In dit onderzoek wordt grootschalig in kaart gebracht hoe er in de praktijk invulling wordt gegeven aan het Besluit reële prijs en of het Besluit reële prijzen ook de beoogde werking heeft in de praktijk. De resultaten uit de eerste meting van het onderzoek worden naar verwachting begin 2019 opgeleverd.

Vraag 4

Wat is volgens u een fatsoenlijk tarief? Deelt u de mening dat een reële prijs een fatsoenlijk tarief is?

Antwoord 4

In de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en het Besluit reële prijs wordt uitgegaan van de term «reële prijs», en niet van minimum prijs of fatsoenlijk tarief. Daarom ga ik in de beantwoording van uw vraag ook uit van de term reële prijs.

Van een reële prijs is sprake als een goede verhouding bestaat tussen de prijs voor de levering van een voorziening en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit van de voorziening. Dit principe is ook als zodanig verankerd in artikel 2.6.6 van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.

Vraag 5

Hebben gemeenten voldoende kennis om een reële prijs te kunnen bepalen? Zo nee, hoe gaat u de kennispositie van gemeenten versterken?

Antwoord 5

Het Besluit reële prijs verplicht gemeenten zich bij het bepalen van de reële prijs voor een dienst ten minste te baseren op een aantal kostenelementen. Om deze kostenelementen lokaal goed in kaart te brengen, is nader overleg met de beoogde aanbieders nodig. Gedachte hierbij is dat aanbieders inzicht bieden in de eigen kostenopbouw en dat de gemeente op basis van het verkregen inzicht in staat is om een reële prijs vast te stellen.

Het Besluit reële prijs is op 1 juni 2017 in werking getreden en is derhalve nog relatief nieuw. Om gemeenten en aanbieders te ondersteunen bij de implementatie van het Besluit reële prijs is in 2017 de regiegroep monitoring reële prijs ingesteld. In deze regiegroep zijn Actiz, Btn, FNV, CNV, de VNG en het Netwerk van Directeuren Sociaal Domein (NDSO) vertegenwoordigd. De regiegroep wordt voorgezeten door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Door de regiegroep zijn tot op heden diverse producten vervaardigd en verspreid om gemeenten en lokale partijen te ondersteunen bij de invoering vastgesteld. Het betreft een handreiking voor gemeenten waarin de toepassing van het Besluit reële prijs nader wordt toegelicht, een rekenmodel dat gemeenten en aanbieders kunnen gebruiken om de kostprijs van huishoudelijke hulp vast te stellen en een modelbepaling die gemeenten kunnen gebruiken om in contracten te bepalen dat tarieven voor gecontracteerde dienstverlening tussentijds kunnen worden aangepast bij nieuwe cao-afspraken.

Daarnaast heeft de regiegroep de taak op zich genomen om door gemeenten of aanbieders ingebrachte signalen over een (mogelijk) onjuiste toepassing van het Besluit reële prijs te onderzoeken. Hiertoe is een zorgvuldige onderzoeksprocedure afgesproken en is een onafhankelijk deskundige verzocht om de regiegroep te ondersteunen.

De regiegroep heeft ook richting de achterbannen gezamenlijk geredigeerde nieuwsberichten verspreid ter ondersteuning van gemeenten en aanbieders bij de implementatie van het besluit. Tot slot hebben de voormalig Staatssecretaris van VWS in 2017 en ik in februari 2018 brieven aan alle colleges gestuurd waarin het belang van een zorgvuldige uitvoering van het Besluit wordt benadrukt.

Met de hierboven geschetste inspanningen is de afgelopen periode al flink ingezet op de bevordering van een lerende praktijk. Dat neemt niet weg dat ik ook de komende periode nog wil bezien of en zo ja hoe, de uitvoering van het besluit in de praktijk verder kan worden bevorderd. Ik ben nog met alle bij de regiegroep betrokken partijen in gesprek over de voortzetting van de regiegroep. Aanvankelijk was afgesproken dat de werkzaamheden van de regiegroep per 1 april 2018 zouden worden beëindigd. De betrokken sociale partners hebben recent voorgesteld om de regiegroep nog langer in stand te houden. Ik heb daar begrip voor. In overleg met alle partijen bezie ik momenteel welke concrete afspraken hierover gemaakt kunnen worden. Ik hoop dat overleg spoedig goed af te kunnen ronden.

Vraag 6

Door hoeveel gemeenten wordt de amvb bewust niet nageleefd? Welke actie onderneemt u richting deze gemeenten?

Antwoord 6

Er is op dit moment nog geen landelijk beeld van de naleving van het Besluit reële prijs. Wel is vanuit de regiegroep monitoring reële prijs onderzoek gedaan op basis van door aanbieders ingediende (onderbouwde) signalen over een onjuiste toepassing van het Besluit reële prijs. Voor een beschrijving van de bevindingen uit de tot op heden uitgevoerde onderzoeken en uitleg van de tot op heden ondernomen actie richting gemeenten waar gebreken zijn geconstateerd, verwijs ik u naar de beantwoording van vraag 2.

Vraag 7

In hoeverre worden gemeenten nog steeds onder druk gezet door «cowboys» die ver onder de kostprijs thuiszorg aanbieden? In hoeverre draagt de amvb reële prijs bij aan het bestrijden hiervan?

Antwoord 7

Van het aantal gevallen waarin gemeenten geconfronteerd worden met aanbieders die hun dienstverlening voor een prijs aanbieden die onder de kostprijs ligt, bestaat geen landelijk beeld.

Met het Besluit reële prijs hebben gemeenten een instrument in handen om aanbiedingen van thuiszorgaanbieders die onder de reële prijs liggen, te voorkomen. Gemeenten zijn op grond van het Besluit reële prijs verplicht een reële prijs te hanteren als ondergrens of als vaste prijs in de aanbesteding. In beide gevallen dienen inschrijvingen onder de reële prijs terzijde te worden gelegd.

Daarnaast kunnen gemeenten ervoor kiezen om als eis te stellen dat aanbieders inschrijven tegen een reële prijs. In dat geval noemt de aanbieder een reële prijs (een bedrag) bij de inschrijving. Het college stelt in de aanbestedingsdocumenten de eis dat een aanbieder inschrijft tegen een reële prijs welke is gebaseerd op ten minste de in de AMvB genoemde kostprijsselecties. Het college vraagt de inschrijver inzicht te geven in de kostprijsopbouw van de prijs waartegen hij inschrijft. De inschrijver moet kunnen aantonen of hij de gevraagde kwaliteit en continuïteit kan leveren en waarborgen en dat hij de beroepskrachten volgens de geldende arbeidsvoorwaarden kan betalen. Het college moet vervolgens zorgvuldig toetsen of de inschrijvende partij inderdaad een reële prijs hanteert en het college met deze aanbieder een overeenkomst kan sluiten.

Voor wat betreft de bepaling van de hoogte van een reële prijs geldt dat deze objectief onderbouwd moet zijn. Aan dit besluit moet een zorgvuldige afweging ten grondslag liggen (artikel 3:4 van de Algemene wet bestuursrecht).

Vraag 8

Klopt het signaal van de thuiszorgbedrijven dat gemeenten geen geld zouden hebben? Wat zijn de verwachte extra kosten voor gemeenten als gevolg van de nieuwe loonschaal Wmo huishoudelijke hulp? Kunnen deze kosten worden gesplitst in de kosten voor dit jaar en voor de komende vijf jaar? Hoe worden gemeenten hiervoor gecompenseerd?

Antwoord 8

De kosten vanuit de nieuwe loonschaal kunnen verschillen per aanbieder en per gemeente. Over de financiering van de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulpen zijn afspraken gemaakt met de VNG. Met het Interbestuurlijk Programma (IBP) hebben het kabinet en de VNG overeenstemming bereikt over de financiering van de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulpen. In de maartcirculaire van het gemeentefonds is hierover het volgende opgenomen:

«Met het IBP is de discussie over de door gemeenten ervaren financiële problematiek in het sociaal domein afgerond en is een streep onder het verleden gezet. Met de door de gemeenten ervaren financiële problematiek wordt bedoeld op: de tekorten sociaal domein, de gebundelde uitkering bijstand, Wsw, kosten beschermingsbewind, de indexering, de nieuwe loonschaal huishoudelijke hulp, het abonnementstarief eigen bijdragen en Veilig Thuis.»²

Vraag 9

Zijn gemeenten ook met de op handen zijnde nieuwe cao nog in staat reële thuiszorgtarieven te betalen? Bent u bereid extra geld aan gemeenten te verstrekken als dit niet het geval is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

Voor de op handen zijnde nieuwe cao voor de verpleeg- en verzorgingshuizen en thuiszorg geldt dat deze kan worden gefinancierd vanuit de gelden die voor 2018 aan gemeenten worden uitgekeerd in het kader van de ontwikkeling van arbeidsvoorwaarden (de zogenoemde «OVA-ruimte»).

² Maartcirculaire 2018 gemeentefonds, p.4.